

Tổng Biệt

**Một giai thoại về dịch bài từ “Tổng Biệt”
của Tản Đà Nguyễn Khắc Hiếu**

Sóng-Việt Đàm-Giang

Cách đây hơn bốn năm, vào cuối tháng October 2002, tôi có chút cảm hứng nên thử dịch bài từ “Tổng Biệt” của Tản Đà Nguyễn Khắc Hiếu.

Bài thơ dịch được mang lên diễn đàn chuyên khoa vào tuần đầu của tháng January, 2003, thì sau đó tôi nhận được ý kiến của một vị Bác sĩ cho biết có vài chữ sai trong bản mà tôi đã căn cứ vào để dịch, cùng có vài lời nhắn mà vị Bác sĩ này đã khẳng định là do lòng yêu thơ Việt Nam nên mới muốn hoàn chỉnh bài thơ nguyên thủy. Vị Bác sĩ này đã cho hay là trong bài thơ lưu truyền trong nhiều sách in và trên Internet có vài chữ sai mà hai chữ sai quan trọng là ở câu thứ hai và câu thứ tư:

Lá đào rơi rắc lổi Thiên Thai
Suối tiễn, oanh đưa, *những* ngậm ngùi
Nửa năm tiên cảnh
Một *bước* trần ai

Bản đúng hơn theo lời vị Bác sĩ giải thích là:

Lá đào rơi rắc lổi Thiên Thai
Suối tiễn, oanh đưa, *luống* ngậm ngùi
Nửa năm tiên cảnh
Một *phút* trần ai.

và ông viết thêm:

“muốn thật tâm đắc với Tản Đà và chuyển bài Tổng biệt theo đúng từ phổ của nó – thuật ngữ chuyên môn gọi là “dịch theo nguyên điệu” – thì phải dịch sao cho:

- trọn bài có đúng 65 syllables, không thừa không thiếu;

Tổng Biệt

- *mỗi dòng phải có số syllables tương đương với số âm tiết trong Tổng biệt, tức là theo mô thức sau : 7-7-4-4-7-4-4-7-7-2-2-3-7 = 65 syllables;*
- *hợp vận ở những chỗ Tản Đà áp vận : thai, ai, mãi và ngùi, thôi, trôi...”*

Vị Bác sĩ đã viết những giòng chữ trên là một người rất uyên bác về thơ Trung-Hoa, thơ Việt-Nam đủ loại, và uyên thông về nhiều đề tài liên quan đến văn học, lịch sử, chính trị, v.v..

Dịch thơ đã là khó mà phản ảnh được bài thơ nguyên thủy thì lại còn khó hơn, vì làm sao người đọc có thể “đi guốc vào bụng” nhà thơ khi ông ta sáng tác? Thế mà bây giờ vị Bác sĩ này lại thách tôi phải làm sao dịch bài thơ cho có “hồn” Tản Đà, và “xác” Tản Đà?

Ôi! tính tôi có lúc không biết sợ, nên sau khi suy nghĩ vài ngày, tôi cả gan trả lời là chấp nhận lời thách của ông, với một điều kiện là tôi sẽ chỉ làm cho đúng số chữ trong từng câu (có nghĩa là số chữ Việt đơn âm tiết (monosyllable) của từng hàng bằng số từ dịch sang chữ Anh với mono hay polysyllable (monosyllabic hay polysyllabic words).

Với sự giúp đỡ đọc lại và sửa chữa của Tiên sĩ văn chương Anh ngữ TDL, tôi đã mang bài viết trình bày theo đúng như vị Bác sĩ đề nghị lên diễn đàn vào cỡ hai tuần sau đó.

Xin mời đọc bài thơ nguyên thủy, bài dịch nghĩa của Sóng-Việt Đàm-Giang, bản dịch hợp vần theo thể thơ Anh ngữ và Pháp ngữ của TS TDL, và sau cùng là bản dịch có thể không hay nhưng mang được một phần cả “hồn” và “xác” của bài từ nguyên thủy của Tổng Biệt.

Xin lưu ý đến những chữ cuối vần của từng hàng:

Câu 1: THAI; câu 4: AI; câu 9: MÃI
English: WAY; DAY; SAY

Câu 2: NGÙI; câu 5: THÔI; câu 7: TRÔI
English.: BYE SIGH FLY

Tống Biệt

Câu 8: TRỜI; câu 13: CHỜI
English.: SKY MOONLIGHT

Sóng Việt Đàm Giang
14 January 2007

Tống Biệt

Tản-Đà Nguyễn Khắc Hiếu

*Lá đào rơi rắc lối Thiên Thai
Suối tiễn, oanh đưa, luống ngậm ngùi
Nửa năm tiên cảnh
Một phút trần ai
Ước cũ, duyên thừa, có thể thôi
Đá mòn, rêu nhạt
Nước chảy, huê trôi
Cái hạc bay lên vút tận trời
Trời đất từ đây xa cách mãi
Cửa động
Đầu non
Đường lối cũ
Ngàn năm thơ thân bóng trắng chơi.*

1- Farewell

With peach leaves scattered on the path to Paradise's mountains
The spring and the oriole regretfully bid farewell.
After six months living in a wonderful paradise
I'm taking the first step back to earthly life.
Let old wishes and ephemeral love fade away.
Let the moss wither on the worn stone,
And the water carry off the flowers.
As the crane flies high in the firmament,
Let heaven and earth part forever.

Tổng Biệt

The old path to the mountain top
and the cave 's entrance
Leads me on my eternal leisurely moonlit stroll.

Translated by Song Viet Dam Giang
10/22/2002

2-Farewell to Paradise

Peach leaves carpet the path to Paradise.
Let the spring and oriole bid good-bye.
For half the year in fairyland I rise.
And one minute fresh back to earth I sigh.
Old dreams and faded bliss just last so long
As water stones and moss and leaves erodes;
In lofty flight the crane sings its sweet song.
Good-bye, forever, heaven's and earth's abodes.
On worn paths to caves' mouths and mountain tops
I will take leisured strolls where moonlight never stops.

Translated by Thomas D. Le
28 December 2002.

3-Adieu au paradis

Les feuilles du pêcher jonchent la voie du paradis.
La source et l'oriole en partant le regrettent.
Pendant six mois j'ai habité au paradis,
Ce jour je retourne à ma demeure terrestre.
Que les rêves anciens et les brèves amours meurent,
Que les roches s'épuisent et les mousses se fanent,
Que les flots emportant les fleurs ne demeurent.
Et qu'en haut de la voûte céleste la grue plane.
Désormais les cieux et la terre sont séparés.
De l'entrée des grottes aux hauts sommets des monts
Les sentiers anciens guident mes pas égarés

Tổng Biệt

Dans leur trajet éternel sous le croissant bon.

Traduit par Thomas D. Le

1 January 2003

**

Tổng Biệt

Tản Đà Nguyễn Khắc Hiếu

Lá đào rơi rắc lối Thiên Thai (7)

Suối tiễn, oanh đưa , luống ngậm ngùi (7)

Nửa năm tiên cảnh (4)

Một phút trần ai (4)

Ước cũ, duyên thừa , có thể thôi (6)

Đá mòn, rêu nhạt (4)

Nước chảy, huê trôi (4)

Cái hạc bay lên vút tận trời (7)

Trời đất từ đây xa cách mãi (7)

Cửa động (2)

Đầu non (2)

Đường lối cũ (3)

Ngàn năm thơ thân bóng trắng chơi (7)

Ghi chú:

Con số trong ngoặc đơn là số chữ trong mỗi câu thơ.

4- Farewell

Peach leaves scattered on the Paradise way. (7)

The spring and oriole regretfully bid good-bye. (7)

Six months in Paradise, (4)

One minute Earth's day. (4)

Old wishes, short love, must I sigh! (7)

Stones wear, mosses fade, (4)

Water flows, flowers fly. (4)

Tổng Biệt

The crane soars up the blue sky. (7)

Heaven and earth an eternal adieu say (7).

Cavern's entrance (2)

Mountain tops (2)

On old paths (3)

I take millennial strolls beneath perpetual moonlight. (7)

Translated by Song Viet Dam Giang

18 January 2003

Sóng Việt- Đàm Giang